

Eskual adi-hitz batua

Zulaika'tar Sabin

JAKIN'en azken zenbakian irakurri dut ohar haur: «O. Gure adiz-iokua oinbeste naspillatzen duten *it* eta *zki* baztartuz, batasunera-ko saioa du! au, bizkaitarreri eskua ematen diedala». Orixe jaunak dakar haur bere lana amaitzean.

Ohar hunek pentsarazi egin nau, eta oinarrietan, nolabeit erraiteko, Orixe jaunarekin bat natorren arren, ez gatortzi erabatez. Batasunak eragin dio jokaiterat horla ta ni ere gose berarekin nator ene iduria agertzen. Zorigaiztoko nahasmendu ta zorigaiztoagoko adi-hitza. Urte oro emaiten zaigu, azken urteotan, adi-hitz-kumeren bat.

Ta noan mamiñera. Guri ere «Esperanto»-arena gertaiten hari zaigu. Munduar ele-batasuna behar omen zen (ots, hemen adi-hitzarena) ta mintzaira zabalduenen bidez ezin zena, bertze berri ta asmatu batek emanen digu azkenean. Latiñak edo txinerak ezin eman zuten batasuna, «Esperanto»-aren bidez dator.

Orobatsu, guri adi-hitzarekin. Han edo hemen bizirik dagoen adi-hitza jasaiten hasten balin bagizatzi, hemengoek eta bertzeakoak muzin eginen diote, ez baitutetzi era horiek heienak. Gizonak, zoritxarrez, aisago du nehorena ez dena

albokoarena baino. Ta giza-joera hunek gogoan behar dugutzi ukhan.

Hunegaitik eskualki huni edo bertzeri gehiegi behaturen ba'diogu ez dugutzi erabakiren zonbeit hauzi. Guzion gaindi behatuz, bai.

Orixe jaunak bizkaitar askartzai-lea hartzen du: z, bainan non nahi itsasten adi-hitzean, giputzerara ta bizkaieraz: «duzte», «duguz», «diozte», «gaitezke», «dudaz», «dakizadan», «ditezke», ta abar. Ta huna nondik ene zalantza: ez litzake hobekixago guziak bardin erabiltea? Jakina, hobe litzake bizkaitar z hartu arren, bertze eskualkien manerara itsastea —adi-hitz barne-tik erran nahi dut, ta ez azkenean—, horla guziantat baitlitzake adigarria: bizkaitarrentzat hizkia heiena dutelakotz eta gainerakohontzat gure erara itsatsita legoke-lakotz.

Hunegatik, Orixe'ren oinarria zimentarri delarik eta bertze jokabide hau lagun, era jatorrenak hunek litzaketzi: «dust», «duzgu», «duz-zute», «duzte», «diozt», «diozte», «dizuezu», eta abar. Ta ez: «dudaz», «duguz», «duzutez», «diotez», eta abar.

Lan hortan arkhitu dut hainitz harritu nauena: zergaitik erabili behar dugutzi «ditudan», «baitzitu-ten», «betozkit», *it* eta *zki* bazterre-rat ba'dugutzi. Ez ahal dizatzi ba horiek khen behar dugutzinak? Ha-ur, bai, nahasmendu beltza litzake: z eta *it* askartzaile biak darabilgu-tzila, batasuna ez baino bitasuna

ukhanen dugu. Hori ez dateke ba-tasunerako bide!

Arestiko eztabaidak gohora-behe-ra, bertze bat dut nik okherrago. Zergaitik hartu behar dugu Bizkaï-ko z hori, adi-hitz batu bat egin de-zagun? Ez dut uste eskualdunek maitehena duguna. Ez ote hobe -*tzi* (-*zi*) laphurtarrena hartzea? «dakartzi», «dathortzi»... Hori bai, itsasketa bizkaierara egin behar litzake, guziantzat entzungarri izan dakidigun. Ene adi-hitz-batasun askabide hunerakotz ba'dudatzi hirur arrazoin hunek: guziona izanen da -*Tzi* hori:

—gipuzkoar, nafar eta laphurta-rrena, jatorriz heiena dutelakotz.

—bizkaitarrena, heien askartzai-learen erara darabilkigulakotz.

—guziona, horrek bezain doinu ederrik bertze askartzailek ezpeitute.

Nik, bada, -*tzi* hautetsiren nuke, *it* eta z horien lekhu. Hunegaitik Orixe'ren bide huni ez deritxat eni batasun-bide, ta ez laket ere hortarakotzat. -*Z* edo -*tzi* hartu? Ene iru-diz, hobe bigarrena, entzungarriago delakotz beitiapat, lehenbailehen behar dugun adi-hitza asmatzeko, bainan bethi atzhizki bihurturik, bizkaieraren maneraz. Hola:

ditugu = dugutzi
gera = gizatzi
lituzke = luketzi
zerate = zizatzi
dira = dizatzi
lirake = lizaketzi
dakizkidion = dakidiotzin

zitun = zutzin
gaitezke = gaiteketzi.

Horra ene eritzia, nehork jarrai

nahi baleza, nik bertze ainbertze
eginen ezpadut ere.

Donosti'an, 1961-IV-6

VILLASANTE (Aita Luis): «*Nere izena zan Plorentxi*». *Angeles Sorazu'ren bizitza*. Itxaropena argitaldaria. Zarauz'en, 1961.

Aita Villasante langille porrokatuak eman digu herriro ere beste frutu eder bat: Ama Sorazu'ren bizitza. Gaur-egun nekez aurkituko genuen Euskalerrian —mundu osoan ere esan dezakedala uste dut— berak artu duen lan au burutzeko gizon egokiago ta prestuagorik. Sor Anjeles'en bizitza ta mistikaz, berak eman baidigu gaurdaño egin den istudiorik osoena. (Ikus: *La Sierva de Dios M. Angeles Sorazu. Estudio Místico de su vida*). Bi tomotan.

Esanetan labor ta egiteetan luze omen da euskalduna ta orixe gertatzen ari zaigu nolabait Ama Sorazu'rekin. Teresa, Gurutzearen Joan ta gaiñerako mistiku gaillenen pareko dela esan digute, kanpokoek esan ere, ta aren senideok ez dugu oraindik ezagutzen gere sukaldean. Utsune barkagaitz au betetzera edo geiagoren egarria piztera datorkigu liburuxka au. Euskalduna ez omen da mistikarako jaioa (au ere esan da), baiña erregla denak dute beren salbua nunbait... Ola dio Ama Anjeles'en bizitzak.

Liburua, ez zitekean bestela izan, Sorazu'ren barne bizitzak betetzen du geienik. Euskal-birjin onek autobiografia sakon ta paregabe bat utzi zigun eta bertatik jaso ditu Aita Villasante'k atal berezi ta jakingarrienak, aren espiritu-igoera maillakamaillaka ematen zaigula. Liburu egokia auxe gure euskal-sukaldeetan irakurtzeko, Euskalerrria'k bere alaba baten bikaintasuna ikus dezan ta, Jainkoa lagun, leenbailleen Bernini'ren aldarean argiz inguraturik munduari erakus dezaion.

Iturriotz